

5. Волошина Н. Й. Якість освіти і перспективні педагогічні технології / Н. Й. Волошина // Українська література в загальноосвітній школі. – Київ, 2006. – Вип. 9. – С. 2-3.
6. Кучерявий О. Г. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти: освітній посібник / О. Г. Кучерявий – Київ : Слово, 2014. – 440 с.
7. Кучинська І. О. Ідеї патріотичного виховання у педагогічних поглядах Ніни Волошиної. Збірник наукових праць / І. О. Кучинська // Педагогічна освіта (“Теорія і практика”). – 2014. – Випуск 1 (16) – С. 156-160.

The article focuses on the key aspects of the formation of national-cultural identity of growing up personality in the pedagogical views of Nila Yosypivna Voloshyna (1940-2010). It highlights the main directions of education of the patriotic citizen in the pedagogical heritage of the scientist (civil, spiritual, patriotic and aesthetic). It is noted that the purpose of the civic and patriotic education, according to the definition of the scientist, is providing the people of Ukraine with an assistance in knowledge and mastering of national, moral and spiritual values that meet the strategic objectives of social development, provide harmony of human relationships with the social and natural environment. It is stressed on the importance of binding of traditions of high moral values historically inherent for the Ukrainian nation to the mass consciousness of citizens, aimed at acquiring of the best samples of the national and world spiritual heritage. The attention is paid to that fact that the priority value orientation of growing up personality should be defined as patriotism and spirituality. It is noted that civic culture is an integral feature of personality that reflects his focus on the processes of civil formation and civil behavior, a high degree of thorough preparedness to a civic activity, the ability to perform professional-creative and other social functions and self-improvement as a citizen. It highlights the main components of emotional and spiritual spectrum of a civic personality (love for mother and motherland, inner freedom in the choice of target, content, ways and means of different types of social signification and other activities, civil pride, civil dignity, civil honor, civil responsibility for the present and the future of motherland, respect for national values, respect for the law and public authorities, civil courage, satisfaction of knowing their civil liberties). It is observed that teachers should make the core of interaction with children, create the conditions for their emotional experience of civil values, noble civil acts of the historical and literary characters, citizens who live today, or their significant moral rights.

Key words: Nila Voloshyna, formation, national-cultural identity, personality, values, development.

УДК 001(477):327.58]:94:378.4(477.43)

DOI:10.32626/2309-9763.2018-25.105-112

Інна Лебідь, Олена Дутко
Inna Lebid, Olena Dutko

ІВАН ОГІЄНКО ЗА УКРАЇНСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЕ ВІДРОДЖЕННЯ В ЧАСИ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917-1920 рр.)

IVAN OHIENKO FOR UKRAINIAN NATIONAL AND CULTURAL RENAISSANCE IN THE PERIOD OF NATIONAL LIBERATION REVOLUTION (1917-1920)

У статті зроблено спробу розкрити та проаналізувати внесок Івана Огієнка у процес національно-культурного відродження української держави в часи національно-визвольної революції (1917-1920 рр.). Зокрема висвітлюється його діяльність на посаді міністра народної освіти УНР, спрямована на створення єдиної національної школи в українській державі.

Ключові слова: українізація, національна освіта, Директорія, Українська Народна Республіка, рідна мова, національна ідея.

Яку б епоху не взяти – Київську Русь чи Козаччину, Гетьманщину чи епоху Просвітництва – у кожній з них золотими літерами сяють імена видатних державних діячів і педагогів, які велику увагу приділяли розвитку духовності та культури, книгодрукуванню і розбудові національної освіти. Великий внесок у цю благородну справу зробив Іван Огієнко – фундатор української культури й освіти, видатний український учений-богослов, церковний, державний і культурний діяч, історик церкви, вчений-філолог, педагог, чия наукова спадщина і діяльність потребує осмислення з нових методологічних позицій історико-педагогічної науки.

Неодноразово науково-історичний доробок І.І. Огієнка ставав об'єктом дослідження сучасних науковців. Великий внесок у дослідження проблеми зробив В. Ляхоцький. Історик підготував і видав дві ґрунтовні монографії – “Просвітитель” [13] і “Тільки книжка принесе волю українському народові” [14]. У першій із них вміщено дані про ректорські справи І.І. Огієнка, зокрема про створення університетської поліграфічної бази, підготовку видання першого тому “Записок Кам'янець-Подільського державного українського університету”. У наступній праці автор аналізує бібліофільські уподобання І.І. Огієнка, його якості як організатора бібліотечної справи. Ректорську діяльність І.І. Огієнка досліджував також М. Тимошик (монографічна праця “Лишуть навіки з чужиною...” [23]. Про управлінські аспекти праці І.І. Огієнка, про його концептуальні підходи до проблем університетського будівництва у той час знаходимо у статтях (хроніках) сучасного історика О. Завальнюка [2; 3; 5; 7].

Зауважимо, що дослідники створили велику, різну за обсягом, цінністю і значенням наукову літературу, у якій висвітлено різні аспекти невтомної праці Івана Огієнка із заснування, відкриття і розвитку Кам'янець-Подільського державного українського університету. Утім, досі не з'ясованими залишаються питання, пов'язані із організацією навчального процесу, науково-дослідною роботою, зміцненням кадрового потенціалу, стилем керівної праці, співпрацею з студентством тощо. Разом з тим назріла потреба дослідження, яке б дало змогу охопити всі важливі аспекти названої проблеми, повніше з'ясувати роль Івана Огієнка у становленні, забезпеченні необхідних умов для багатогранної діяльності університету і виконання ним вельми складних, як на той революційний час, і дуже важливих функцій для посилення і захисту результатів національно-культурного відродження країни.

У статті зосередимося на розкритті та аналізі діяльності Івана Огієнка на посаді міністра народної освіти УНР, у часи національно-визвольної революції (1917-1920 рр.), спрямованої на створення єдиної української школи.

Зовсім не дарма І.І. Огієнка називали титаном думки й одержимим у праці. Не можна не згадати, що саме І.І. Огієнко став автором першого в Україні перекладу Нового Заповіту (Львів, 1937), Книги книг – Біблії, над перекладом якої він працював сім років. Британське біблійне товариство переклад Біблії визнало найкращим, найточнішим у світовій біблієстиці. І.І. Огієнко працював учителем загальноосвітньої школи, приват-доцентом, професором Київського університету кафедри історії української мови та літератури; був членом Ради міністрів Української Народної Республіки (УНР), головою комісії з вироблення нового статуту Вищої школи України та головою Правописної комісії, ректором Кам'янець-Подільського державного українського університету, міністром сповідань (з 1920 по 1922 рік Івана Огієнка та його родину прихистило польське місто Тарнів, у якому він обіймав посаду міністра сповідань), головноуповноваженим Уряду УНР, професором Варшавського університету. А в 1919 році наказом Директорії після П. Холодного був призначений Міністром народної освіти.

Значимо, що керувати Міністерством народної освіти І.І. Огієнку довелося в дуже складній політичній, економічній, військовій ситуації, тричі переживати зміну уряду, постійно переїжджати з одного міста в інше. Незважаючи на все це, Іван Іванович був, як сам наголошував діяч, “не просто глядачем тодішніх історичних подій, але посильним культурним працівником, активним творцем їх” [12, с. 219]. Говорячи про діяльність І.І. Огієнка на посаді Міністра народної освіти, варто відмітити, що він мав сформовану концепцію розбудови освітньої системи України, головними складовими якої були “онаціоналення” школи через

її “знеросійщення” та творення єдиної школи в українській державі. Саме на реалізацію цієї концепції й були спрямовані його зусилля як Міністра народної освіти. Особливо важливим кроком на шляху знеросійщення української школи новий міністр уважав її українізацію. Через те свої перші рішення він спрямував на розв’язання цієї проблеми і, до речі, не тільки суто адміністративними заходами.

У підготовленому законі “Про безплатне і обов’язкове навчання всіх дітей шкільного віку” (під керівництвом І.І. Огієнка), наголошувалося: “той час, коли Українська Народна Республіка рішуче відбудовує всі свої культурно-національні цінності і напружує всі свої духовні й матеріальні сили, щоб дати українському народові рідну національну школу, не можна залишити ні одного найменшого кутка на Україні без школи і ні одного громадянина без освіти” [16, с. 3]. 9 квітня 1919 р. цей закон ухвалено Радою народних міністрів, а 12 квітня затверджено Директорією. Він передбачав: а) безоплатне і обов’язкове навчання в нижчих та вищих початкових школах “всіх дітей шкільного віку”. б) вироблення МНО детального плану щодо поступового (протягом п’яти років) впровадження в життя даного закону. Безпосередня його реалізація покладалася на Відділ обов’язкового безплатного навчання, який, згідно розпорядження МНО (від 10 квітня 1919р.) був створений при Департаменті нижчої освіти [8, арк. 172].

З метою забезпечення успішного впровадження цього закону у 1919 р. було виділено 120 млн. крб. Окрім того, включно до 1923 р. передбачалося виділяти щорічно по 240 млн. крб. [15, с. 85–89]. У перспективі такою мала стати і середня освіта. У підготовленому законопроекті наголошувалося, що міністру освіти надається право “збільшувати кількість учнів, звільнених від платні за навчання в середніх державних школах протягом 5 років до введення безплатного навчання”. починаючи з 1 липня 1920 р. з 50% звільнених у селах і містечках та 25% у містах, з поступовим доведенням у 1924 р. цього показника в селах до 100%, а в містах – до 65%.

Отже, середня освіта на селі та в місті мала стати цілком безоплатною. Курс на загальну обов’язкову середню освіту можна вважати одним із найвагоміших здобутків української загальноосвітньої школи того часу.

Знаменною подією в житті українського суспільства став прийнятий у січні 1919 р. Директорією закон про державну українську мову в УНР. Від тепер українська викладова мова широко розповсюджувалася у навчальних закладах та інституціях Української Академії наук. Цьому сприяв затверджений Міністром освіти І. Огієнком новий правопис, який хоч і мав певні недоліки, проте “уніфікував” мову, запроваджував загальні правила її вживання. Міністерством проводилася також активна видавнича діяльність. У 1920 р. ним була заснована спеціальна Педагогічна Місія у Відні, яка опікувалася в основному друкуванням підручників для школи та придбанням різноманітного шкільного приладдя.

У відповідь на вимогу широких народних мас України щодо здійснення навчання українською мовою у всіх типах шкіл, було видано розпорядження МНО від 22 липня 1918 р. про обов’язкове навчання українською мовою у нижчих початкових школах, яке слід розглядати як паліатив. І тільки 1 січня 1919 року Директорія видала закон, згідно якого державною мовою в УНР оголошувалась мова українська. А 30 січня того самого року Міністр народної освіти І. Огієнко видав наказ, у якому зазначалося:

“1. Законом Української Народної Республіки від 1 січня 1919 р. державною мовою на Україні визнано мову українську: тому викладовою мовою у всіх школах України: вищих, середніх та нижчих повинна бути мова українська.

2. Наказую, аби з дня оголошення цього наказу всі вчителі, що володіють українською мовою, у всіх школах – вищих, середніх і нижчих – почали викладання своїх лекцій українською мовою.

3. Тимчасово з дозволу Міністра Народної Освіти для вищих початкових шкіл, Губерніального Комісара – для середніх шкіл і повітового Комісара (а за його відсутності Повітової

Шкільної Ради) для нижчих початкових шкіл викладовою мовою окремого навчання може бути й інша мова.

4. Крайній термін подачі прохань про дозвіл навчати в школах недержавною мовою “єсть” до 20 лютого 1919 року.

5. Національно розмежовані школи користуються для навчання мовою своєї нації.

6. Про переведення цього наказу в життя Комісарам освіти розсилається окрема інструкція.

7. Наказ цей в життя перевести по телеграфу” [22, с. 20].

Категоричність документа, терміновість його впровадження в життя свідчила, насамперед, про велике бажання І.І. Огієнка здійснити реальну українізацію української освітньої системи, що було, на його думку, важливою умовою формування національної системи освіти. Тільки національна система освіти, на глибоке переконання Івана Івановича, “творить для нас виховну цілість” [12, с. 221].

Зусилля органів управління освітою (МНО) щодо українізації освіти, дали позитивні результати. За даними Всеукраїнської учительської спілки (ВУС), восени 1919 р. на території УНР нараховувалось, 15 тис., лише, нижчих початкових шкіл. Зокрема у 1919 р. в Умані українізованими були 46 нижчих початкових шкіл, в Бердичеві – 60, в Київському повіті – 197, Черкаському – 137, Чигиринському – 159, Канівському – 225 і Таращанському – 141. Українізація цих типів шкіл відбувалася і в інших регіонах України [1, с. 110-111].

Результати аналізу архівних матеріалів свідчать, що за два роки існування незалежної Української держави кількість їх зроста майже на 9,6 тис. Ці дані ілюструють великий потяг українського народу до знань і підтверджують, що процес творення нижчої початкової школи розпочався і здійснювався досить успішно. І все-таки зробленого явно не вистачало для здійснення в країні загальної початкової освіти, про що свідчать дані таблиці 1 [18, с. 60].

Таблиця 1

Розподіл дітей шкільного віку, забезпечених навчанням у нижчій початковій школі у 1919 р. у розрізі округів України

Назва округів	Кількість	% дітей шкільного віку, які забезпечені однокласною школою	к-сть дітей, які залишились поза школою	% дітей, які залишились поза школою			
		необхідних шкільних комплектів	наявних шкільних комплектів	від загального числа			
			1 кл	2 кл			
Київщина	46153	9230	4880	533	59	193491	41
Чернігівщина	363021	7259	5053	110	70	105429	60
Харківщина	425211	8504	6901	317	81	80161	19
Полтавщина	372095	7444	6258	141	84	59195	16
Катеринославщина	363559	7269	6870	205	97	29288	3
Херсонщина	351826	7037	4586	288	65	107566	35
Поділля	394701	7897	3938	126	51	191501	49
Волинь	378711	7574	3415	277	45	208061	55
Холмщина	126662	3253	1756	111	54	74862	46
Полісся	81675	1633	918	28	56	35775	44
Разом	3354995	67100	44575	21326	67,7	1085329	32,3

Беручи до уваги такий стан справ, МНО “поставило завдання про обов’язкове навчання провести поступово (протягом 5 років), а зводячи його лише в тих губерніях, де це можливо, по кількості існуючих шкіл і всіма силами допомагати решті губерній...” [2, с. 32]. Лише після цього планувалося запровадити спочатку загальне, а потім обов’язкове навчання.

Розуміючи важливість місця і ролі системи освіти в розбудові незалежної Української держави, владні органи відшукували шляхи для матеріального забезпечення шкільництва. У січні 1919 р. уряд УНР виділив 118212580 крб. “на утримання” нижчих початкових шкіл. Але незабаром ця сума була збільшена до 245065355 крб. У 1919 р. державні витрати “на потреби вищих початкових шкіл” становили 88400 тис. крб. Так тільки на Поділлі “на відбудову” Гусятинської вищої початкової школи уряд виділив 288 тис. крб., а Кам’янецьке повітове земство – 10 тис. штук етерніту для покриття даху. На ремонт і обладнання Новоушицької вищої початкової школи з державної казни надійшло відповідно 130590 і 20000 крб., Юринецької – 148000 і 88900 крб., Староушицької – 45000 і 89400 крб. [10, с. 70-87].

Великий крок Директорією було зроблено щодо покращення постачання шкіл підручниками, посібниками. Гострою була потреба в підручниках українською мовою і насамперед у букварях. З цією метою в січні 1919 р. Міністерством народної освіти була створена “особлива анкетно-ревізійна комісія” під керівництвом І. Огієнка, завданням якої було “перевести обслідування шкіл і особистого його складу”. Тоді ж Рада народних міністрів асигнувала Міністерству народної освіти “з коштів державної скарбниці 50 млн. крб. на видання підручників, книжок для шкільних і інших книгозбірень, таблиць, карт та інше, приладдя для шкільної, дошкільної і позашкільної освіти”. Відповідно до вимог уряду Міністерство народної освіти “розробило величезний план видавництва у державному масштабі для забезпечення шкіл всіх ступенів” і виділило “на початок видавничої справи в накреслених широких межах” 30 млн. крб. [11, с. 60].

Також Міністр освіти І.І. Огієнко розумів, що будь-які кроки на шляху розбудови української школи не будуть результативними, якщо їх не підтримає рядовий учитель. Тому за свій, надто короткий, час перебування на посаді Міністра освіти постійно піклувався про вчителя, його підготовку, матеріальне забезпечення, фахове зростання. Показовим щодо цього є участь Івана Івановича у роботі II з’їзду делегатів Всеукраїнської учительської спілки, що відбувся 15-18 січня 1919 р. у м. Києві. Делегати форуму порушували важливі проблеми функціонування освітньої галузі, зокрема пропагували “заснувати літні курси, в яких учителі влітку будуть доповнювати свої знання”. зазначали – “щоби класти на вчителя велику працю, треба його підняти до належного рівня”. “на курсах для розвитку не повинно бути широких завдань, бо те не можливо виконати” [17, с. 10-14]. Присутній на з’їзді вчителів Міністр освіти і мистецтв підтримав пропозиції педагогів і запевнив їх: “Міністр з вами. Будемо працювати на користь Україні” [12, с. 225]. У зв’язку з цим, 1919 р. Департамент вищої та середньої освіти МНО розробив положення про “улаштування мережі тимчасових курсів українознавства для учителів вищих початкових шкіл” [19, арк. 60-66]. Вони були засновані у містах: Миколаєві, Херсоні, Вінниці, Житомирі та ін. На курси приймалися ті особи, які мали освіту “не нижче середньої”. в тому числі й учителі “загальноосвітніх предметів вищих початкових шкіл”. Навчальна програма педкурсів передбачала вивчення різних предметів з урахуванням специфіки відділів:

а) історико-філологічний відділ: українська мова і письменство – 12 год., методика – 2 год., історія України – 3 год., загальна історія – 2 год., методика історії – 1 год. – разом 20 год.;

б) фізико-математичний відділ: українська мова і письменство – 4 год., математика з методикою – 11 год., фізика з методикою – 5 год. – разом 20 год.;

в) природничо-географічний відділ: українська мова і письменство – 4 год., природознавство з методикою – 12 год., географія України і загальна географія з методиками – 4 год. – разом 20 год. [20, с. 896-900].

Курси організовувались і для вчителів національних меншин, на яких здійснювалася підготовка вчителів для національних початкових шкіл. Значного поширення набрала в Українській Народній Республіці (березень 1918 р.) одно- та дворічні педагогічні курси. Зокрема однорічні педагогічні курси створювались на локально-організаційних засадах при Київському та Одеському учбових округах, на які зараховувалися “особи з вищою освітою, або студенти і курсистки старших курсів” і готували з них учителів середніх шкіл [21, арк. 112]. А в 1919 р. курсова перепідготовка вчителів набула загальнодержавного характеру: Міністерство Народної Освіти виділило на утримання курсів 206700 гривень. Цілком закономірною була поява циркулярного розпорядження Міністерства народної Освіти і Мистецтва “Про обов’язкове введення предметів українознавства в програми іспитів на титул учителів початкових шкіл”. підписаного міністром освіти від 7 вересня 1918 р. під №248 [24, арк. 24].

Також І.І. Огієнко доповів делегатам з’їзду про те, що Директорія прийняла рішення щодо поліпшення матеріального становища вчителя, і запевнив, що “зроблено максимум того, що можна було зробити” [12, с. 222]. До речі, питання про підвищення вчителям заробітної платні він порушив перед Директорією наприкінці січня 1919 р. Незважаючи на всі складнощі тогочасного життя, йому вдалося переконати членів Директорії у необхідності прийняття такого рішення. І 26 січня 1919 р. Директорія ухвалила “Закон про збільшення Державної допомоги на утримання вчителів нижчих початкових шкіл і на утримання других класів двокласових шкіл та про асигнування в розпорядження Міністра Народної Освіти 11 821 250 карбованців на гадану допомогу” [9, арк. 36].

Важливою складовою організаційного і методичного вирішення проблеми українізації і дерусифікації шкіл було питання про учнів, які не знали української мови. У МНО України добре розуміли, що перехід шкіл “на українську викладову мову” був би для таких учнів “без педагогічної послідовності тяжким”. Маючи це на увазі, Департамент вищої та середньої школи на початку серпня 1919 р. видав розпорядження, в якому “для полегшення такого переходу” радив вчителям: а) при викладанні українською мовою “давати широкі паралелі – пояснення мало зрозумілих речень і слів, вживаючи для пояснення московську термінологію”; б) вимагати від учня твердого знання “термінології викладової дисципліни”; в) на “іспитах та переіспитах дозволяється питати учнів мовою викладання тієї чи іншої дисципліни, а також давати задачі на тій мові, яка легше для учнів”; г) протягом року “писемні вправи з усіх дисциплін, мають проводитись українською мовою, при чому граматичні помилки учнів тільки ретельно виправляються вчителями, але ж не беруться до уваги при оцінці знання тієї чи іншої дисципліни, а також самої письмової роботи” [1, с. 107].

Погляди І.І. Огієнка щодо розвитку української школи, освіти, були і залишаються прогресивними. У роки національно-визвольної революції на українських землях вони ставали рушійною силою національно-культурного відродження, творення української держави. В процесі відбудови національної школи за часів УНР були основоположними, фундаторськими, на яких зводилось шкільництво і визрівала педагогічна думка в незалежній Україні.

Здійснене дослідження не вичерпує всієї проблематики освітньої діяльності І.І. Огієнка. Предметом окремої наукової розвідки можуть бути дослідження, пов’язані із стилем керівної праці вченого.

Список використаних джерел

1. Бондар А. Д. Розвиток суспільного виховання в Українській РСР (1917- 1967) / А. Д. Бондар. – Київ : Вид-во Київ. ун-ту, 1968. – 226 с.
2. Завальнюк О.М. Будівництво української загальноосвітньої школи в роки національно-демократичної революції (1917-1920) / О.М. Завальнюк, Ю.В. Телячий – Кам’янець-Подільський : Абетка НОВА, 2001. – 212 с.

3. Завальнюк О.М. Концептуальні підходи І.І.Огієнка до університетського будівництва в Україні (1918-1920 рр.) / О.М. Завальнюк // Вісник Житомирського державного університету. – Житомир, 2002. – Вип. 9. – С. 18-20.
4. Завальнюк О.М. Іван Огієнко і Кам'янець-Подільська гімназія для дорослих (1918-1920 рр.) / О.М. Завальнюк // Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: науковий збірник: серія історична та філологічна. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. IV. – С. 148-155.
5. Завальнюк О.М. Мемуарні праці Івана Огієнка як джерело вивчення історії національної університетської освіти в Україні у 1917-1920 рр./ О.М. Завальнюк// Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: науковий збірник: серія історична та філологічна / [відп. ред. Є.І. Сохацька]. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Вип. III. – С. 205-217.
6. Завальнюк О.М. Національно-патріотичне виховання студентів Кам'янець-Подільського державного українського університету (1918-1920 рр.) / О.М. Завальнюк// Освіта, наука і культура на Поділлі: збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський, 2008. – Т.11. – С. 3-19.
7. Завальнюк О.М. Кам'янець-Подільський державний український університет: робота із збереження культурно-історичної спадщини регіону (1919-1920 рр.) / О.М. Завальнюк// Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: збірник наукових праць: серія історія / За заг ред. проф. П.С.Григорчука. – Вінниця, 2008. – Вип. XIV. – С. 186-193.
8. Законопроекти в справах освіти, подані до Ради міністрів. Середня школа // Центральний державний історичний архів у м. Київ. – Ф. 2582, оп. 1, спр. 11, арк. 172.
9. Закон про збільшення державної допомоги на утримання учителів нижчих початкових шкіл і других класів двокласних шкіл та про асигнування в розпорядження Міністерства народної освіти 118.212.580 крб. (26 січня 1919) // Центральний державний історичний архів у м. Київ. – Ф. 2582, оп. 1, спр. 10, арк.36.
10. Ключев І. Реформа системы народного образования в Государственной Думе: проект реформы сред. шк. / И. Ключев // Русск. шк. – 1920. – № 6/9. – С. 70-87.
11. Крушельницький А. Шкільне питання на Україні / А. Крушельницький // Нова Громада. – 1923. – Ч. 1. – С. 60.
12. Лікарчук І. Л. Міністри освіти України : в 2-х т. – Т. 1 (1917-1943 рр.) : [моногр.] / І. Л. Лікарчук. – Київ : Ешке О. М., 2002. – 328 с.
13. Ляхоцький В. Просвітитель. Видавничо-редакційна діяльність Івана Огієнка (митрополита Іларіона) / Володимир Ляхоцький. – Київ : Вид-во імені Олени Теліги, 2000. – 528 с.
14. Ляхоцький В. Тільки книжка принесе волю українському народові. Книга, бібліотека, архів у житті та діяльності Івана Огієнка (митрополита Іларіона) / Володимир Ляхоцький. – Київ : Вид-во імені Олени Теліги, 2000. – 664 с.
15. Музиченко О. Питання про єдину школу на Україні / О. Музиченко // ВУШ. – 1918-1919. – № 8/9. – С. 85-89.
16. Огієнко І. Національна культура й наші завдання / І. Огієнко // Наша Культура. – 1935. – № 1. – С. 3.
17. Протоколи Пленуму II з'їзду делегатів Всеукраїнської вчительської спілки 15–18 січ. 1919 р. Денне засідання // Вільна Українська Школа. – 1918/19. – № 5-6. – С. 10-14.
18. Потапова Л.В. Розвиток національної школи в Україні (1917–1933): дис. кандидата пед. наук: 13.00.01. / Потапова Лариса Володимирівна. – Київ, 1998. – 153 с.
19. Постанова про утворення тимчасових курсів для підготовки учителів вищих початкових шкіл (3 березня 1919) // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 2582, оп. 1, спр. 10, арк. 60-66.

20. Про заходи в справі українізації шкільно-виховальних і культурно-освітніх установ : декрет РНК УСРР від 27 лип. 1919 р. // Збірник Узакононь та Розпоряджень Робітничо-Селянського Уряду України. – 1919. – № 29. – С. 896-900.
21. Постанова про організацію однорічних педагогічних курсів для підготовки вчителів середніх шкіл та відпуск коштів на удержання цих курсів (березень 1918 р.) // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 2582, оп. 1, спр. 11, арк. 112.
22. Сокульський Д. Проект єдиної школи в Україні. Під 20-ліття створення новітньої системи українського виховання й навчання / Дмитро Сокульський. – Львів : Тов-во “Взаємна поміч українського вчителства”, 1938. – 31 с.
23. Тимошик М. “Лишусь навіки з чужиною”. Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження: наукове видання / Микола Тимошик. – Київ : Наша культ. і віра, 2000. – 548 с.
24. Циркулярне розпорядження МНО про обов’язкове введення предметів українознавства в програми іспитів на титул (звання) учителів початкових шкіл від 7 вересня 1918 р. // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 2201, оп. 1, спр. 593, арк. 24.

Current scientific works contain huge, valuable and important scientific literature which considers different aspects of scientific heritage of a famous pedagogue, thinker, public, church and cultural figure Ivan Ivanovych Ohienko. At the same time there is an urgent need in research, which could give the opportunity to think about the role of the figure in the process of providing necessary conditions for the enforcement and defense of the results of national and cultural renaissance in Ukraine at the beginning of the XXth century from new methodological positions of historic and pedagogical idea.

It is stated that being on the position of Minister of people education Ivan Ohienko formed the conception of development of educational system of Ukraine, the main parts of which were “making schools national” by means of “making them free of Russian” and creating unitary school in Ukrainian state. An important step on the way of “making schools free of Russian” was considered by Ivan Ivanovych as its Ukrainization. His first decisions were aimed to strengthen the Ukrainian language. In January 1919 I. Ohienko decreed the rules of Ukrainian spelling which unified the language for school usage in the whole Ukraine, introduced common rules of its usage. On January, 30 he signed the order according to which the language of teaching in all schools of Ukraine (primary, secondary and higher) was accepted as Ukrainian, in the schools of national minorities it was allowed to use native language too. Ministry kept active publishing (textbooks, reference books, Ukrainian ABC books were printed).

Later after some instructions he tried to support free of charge and compulsory study in lower and higher primary schools for all children of school age, in the secondary schools of every city and village. He took care about a teacher, his training, material support, professional growth. With his assistance there were organized the networks of temporary courses of Ukrainian knowledge for teachers of higher primary schools.

Having analyzed I. Ohienko’s activity and views on development of Ukrainian school and education, we can state that in the years of national and liberation revolution in Ukraine they were motive power of national and cultural renaissance, creating of Ukrainian state. In the process of rebuilding of national school at the time of UNR these years were the main fundamental, they were the basis of schooling and pedagogical idea in the independent Ukraine.

Key words: *Ukrainization, national education, Directoria, Ukrainian People Republic, native language, national idea.*